

Streszczenie pracy doktorskiej, pt: „Military Elites and their Influence on the Eastern Roman Empire during the reigns of Theodosius II, Marcian, and Leo I” autorstwa mgr. Łukasza Pigońskiego napisanej pod kierunkiem prof. Mirosława J. Leszki na wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego.

Celem pracy jest przedstawienie wschodniorzymskich elit wojskowych na tle wydarzeń V wieku, oraz przedstawienie ich wpływu na funkcjonowanie imperium w omawianym okresie. Na zasadniczą część rozprawy składają się trzy z rozdziały, oraz rozbudowany wstęp i zakończenie.

W rozdziale wprowadzającym (*Introduction*) definiuję przewijający się przez pracę termin „elity wojskowe”. Na tą grupę składają się głównie dowódcy wojskowi służący w randze magistrów militum, głównodowodzących późnorzymskich armii polowych. W tym kontekście przedstawiam podstawowe informacje na temat wojsk polowych w późnym antyku. Definiuję system dowodzenia w cesarstwie wschodniorzymskim w omawianym okresie, oraz przedstawiam założenia na jego temat, które wpłynęły na proces badawczy w zasadniczej części pracy. Rozdział wstępny kończy przedstawienie źródeł, które posłużyły do napisania pracy, oraz zdefiniowanie specyficznych problemów i wyzwań związanych z ich analizą w kontekście przedstawianego tematu.

W pierwszym zasadniczym rozdziale dysertacji *The Military Elite during the Reign of Theodosius II* przedstawiam proces kształtowania się elity wojskowej za panowania Teodozjusza II. Na początku zarysowuję tło, jakie dla opisywanej epoki stanowiła rewolta Gainasa, po czym przechodzę do opisanie czasów dominacji na dworze prefekta Antemiusza. Przedstawiam jak jego upadek i dojście do władzy siostry cesarza, Pulcherii, korelowało z pojawianiem się większej ilości informacji o elitach wojskowych. Po tym następuje opis przebiegu wojny z Persją i tego jak wpłynęła ona na wzrost znaczenia dowódców wojskowych, w dalszej kolejności zaś, opisuję kampanię w Italii prowadzoną przez Ardaburiusza starszego przeciw uzurpatorowi Janowi, w której po raz pierwszy pojawia się Flawiusz Aspar, osoba fundamentalna w kontekście tematu tej pracy, który dowodził także wyprawą przeciw Wandalom w 431 roku. Następnie przedstawiam relacje z Hunami w latach dwudziestych i trzydziestych, by w tym kontekście wyjaśnić wzrost wpływów Plinty na dworze. Po przedstawieniu wczesnego okresu rządów Teodozjusza, naznaczonego wojnami, jednak co do zasady pomyślnymi dla cesarstwa, przechodzę do zarysowania wydarzeń, które składały się na katastrofalne lata 441 i 447. Opisuję nieudaną wyprawę przeciw Wandalom w 441, oraz to, jak wrogowie cesarstwa - Presowie na wschodzie i Hunowie na północy wykorzystali nieobecność rzymskich wojsk. Szczególną uwagę poświęcam Hunom, którzy w tym okresie stali się głównym zagrożeniem dla cesarstwa wschodniego, i

których najazd w 447 roku wstrząsnął imperium w posiadach. Przedstawiam interpretację powyższych wydarzeń, starając się, poza rekonstrukcją biegu wydarzeń na bazie fragmentarycznych źródeł, pokazać jak te klęski wpłynęły na wschodniorzymskie elity wojskowe, ich status i pozycję. W kontekście rokowań pokojowych z Hunami zarysowuję formowanie się opozycji przeciwko Teodozjuszowi i jego ministrowi Chryzafiuszowi, na której czele stali prominentni dowódcy wojskowi jak Aspar czy Flawiusz Zenon, i jak niezadowolenie z polityki zagranicznej cesarza stanowiło istotny czynnik w konsolidacji wschodniorzymskiej elity wojskowej we względnie koherentną grupę o wspólnych celach politycznych.

Nagła śmierć cesarza kompletnie zmieniła sytuację polityczną w Konstantynopolu, pozwalając elitom wojskowym, a przede wszystkim Asparowi, na osadzenie bliskiego sobie kandydata na tronie, którym był Marcjan, co opisuję w rozdziale drugim *The Military Elite during the Reign of Marcian*. Poddając dogłębnej analizie posiadane przekazy źródłowe staram się zrekonstruować przebieg wydarzeń który doprowadził do objęcia tronu przez Marcjana, i udowadniam jego bliskie związki z poszczególnymi dowódcami. W dalszej części rozdziału zarysowuję zmiany w polityce zagranicznej które wprowadził w życie cesarz, i które, jak dowodzę, były inspirowane przez otaczających go przedstawicieli elit wojskowych. Przede wszystkim dotyczyło to relacji z Hunami, którym Marcjan przestał wypłacać trybut, a także, wobec których zaczął stosować bezkompromisową politykę. Ze względu na działania cesarza w celu wzmocnienia obronności północnej granicy, oraz jego osobiste zaangażowanie w działania wojenne, Hunowie skoncentrowali swoje najazdy na Zachodzie. Wbrew powszechnym ustaleniom, udowadniam, że Marcjan starał się wesprzeć cesarstwo zachodnie w 452 roku. Następnie przedstawiam, jak polityka cesarza wpłynęła na rozwiązanie problemu Hunów. W dalszej części zajmuje się rekonstrukcją przebiegu pozostałych działań zbrojnych które prowadziła armia rzymska za panowania Marcjana: walk z Arabami, Blemmiami i Nobadami, oraz interwencji w Lacyce. Na tej podstawie udowadniam, że rządy Marcjana stanowiły kluczowy moment podsumowujący proces kształtowania się wschodniorzymskich elit wojskowych w omawianym okresie, oraz czas ich największego wpływu na funkcjonowanie państwa. W pewnym sensie, Marcjan był cesarzem żołnierzem i cesarzem dla żołnierzy.

Po siedmiu latach panowania Marcjana, na tron wschodniorzymski wstąpił cesarz Leon. Jego rządy stanowią wyjątkowy epizod, w związku z narastającym konfliktem pomiędzy cesarzem a Asparem, które to wydarzenia są przedmiotem zainteresowania trzeciego rozdziału *The Military Elite during the Reign of Leo I*. Na początku przedstawiam okoliczności objęcia tronu przez Leona i rolę, którą pełnił w tym Aspar. Rozważam także, czy sam Aspar mógł, i czy w ogóle chciał, objąć tron, a także zajmuje stanowisko wobec Antemiusza jako potencjalnego kandydata. W dalszej

części, zarysowuję wczesny okres rządów Leona, czasy dominacji Aspara w życiu politycznym. Opisuję, jak Leon starał się realizować swoje ambicje polityczne pomimo swojej słabej pozycji. Przedstawiam także reakcję Leona na niepokoje w Aleksandrii, oraz konflikt z Ostrogotami i to, jak w jego wyniku Leon rozpoczął współpracę z Marcellinem, władcą Dalmacji. Następnie dokonuję analizy wydarzeń z roku 463, kiedy to Leonowi narodził się syn. Choć dziecko szybko zmarło, to wydarzenie sprawiło, że Leon zaczął otwarcie myśleć o realizacji własnych ambicji dynastycznych. Te jednak stały w sprzeczności z planami Aspara, i dopóki wódz utrzymywał swoją potęgę, Leon był zmuszony szukać kompromisu. Gdy zaś w 466 roku do Konstantynopola trafił Tarasikodissa-Zenon z dowodami zdrady syna Aspara, Ardaburiusza, zapoczątkowało to szereg wydarzeń zaogniających konflikt między cesarzem a wodzem. Opisuje je w dalszej części rozdziału: zignorowanie przez Leona rad Aspara w kontekście konfliktu Ostrogotów ze Skirami, niesubordynację Aspara w walkach z Hunami Dengizyka, oraz działania Leona w celu interwencji się na Zachodzie i wyprawy przeciw Wandalom. Jak udowadniam, dla Aspara polityka Leona była powtórką z błędów Teodozjusza co budziło sprzeciw wodza, jednak Leon umiejętnie wykorzystywał sojusze polityczne, a także osadzając lojalnych sobie ludzi na stanowiskach wojskowych, podkopując pozycję Aspara w elitach wojskowych. Wyprawa przeciw Wandalom z 468 roku zakończyła się jednak fiaskiem. Leon próbował jeszcze raz dwa lata później, lecz co ważniejsze, jego niepowodzenia pozwoliły Asparowi odzyskać część dawnych wpływów. Następnie opisuję intrygę Aspara związaną z rewoltą Anagastesesa i próbę zamachu na Zenona, oraz jak protesty w Konstantynopolu przeciw uznaniu syna Aspara, Patrycjusza, jako następcy Leona, doprowadziły cesarza do wniosku, że jedynym rozwiązaniem jest pozbycie się potężnego wodza, co nastąpiło w 471 roku. Niestety dla cesarza, jego zwycięstwo było Pyrrusowe, gdyż było za późno, aby cesarz mógł uratować to na czym mu zależało, a na domiar złego, w imieniu Aspara wystąpił wódz Gotów Teodoryk Strabo, z którym walki zajęły resztę panowania władcy.

W zakończeniu (*Conclusions*) przedstawiam odnoszę się do popularnych w literaturze prób ujęcia analizowanego przeze mnie tematu, w kontekstach: etnicznym, dynastycznym i religijnym. Przedstawiam szczegółową krytyczną analizę argumentów na rzecz każdego z nich, bazując na ustaleniach wyniesionych z zasadniczej części pracy. W następującej po tym konkluzji, wykazuję, że choć kwestie dynastyczne były jednymi z ważniejszych dla omawianego tematu, należy obok nich uwzględnić konflikt między władcami i przedstawicielami elit wojskowych o kierunek prowadzenia polityki zagranicznej, który, choć wielokrotnie pojawia się na kartach źródeł, nie został dostatecznie uwzględniony jako czynnik determinujący dynamikę życia politycznego w cesarstwie wschodniorzymskim za panowania Teodozjusza II, Marcjana i Leona.

Całość pracy zwieńczona jest wykazem skrótów oraz bibliografią podzieloną na źródła z wyszczególnieniem różnych edycji oraz literaturę przedmiotu.

Łukasz Rogoziński